

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ФАРМАЦЕВТИЧНА АКАДЕМІЯ

На правах рукопису

ХОМЕНКО ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ

**ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ
ЛІКАРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ
НЕДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ
В УМОВАХ РИНКУ**

Спеціальність 15.00.04 — організація та економіка фармації

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
фармацевтичних наук

Харків — 1997

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі управління та економіки фармації Інституту підвищення кваліфікації спеціалістів фармації Української фармацевтичної академії (м. Харків)

Науковий керівник:

доктор фармацевтичних наук, професор
ТОЛОЧКО Валентин Михайлович

Офіційні опоненти:

доктор фармацевтичних наук, професор
НЕМЧЕНКО Алла Семенівна;
кандидат фармацевтичних наук
ВЕЛЬЦМАН Тетяна Володимирівна

Провідна організація:

Київська медична академія післядипломної освіти

Захист відбудеться "24" червня 1997 року
о 12⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д. 02.16.02 при Українській фармацевтичній академії за адре-
сою: 310002, м. Харків, вул. Пушкінська, 53.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці Ук-
раїнської фармацевтичної академії (м. Харків, вул. Блюхера, 4).

Автореферат розісланий "22" травня 1997 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
докт. фармац. наук,
професор

Дмитрієвський Д.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми, ступінь дослідженості тематики дисертації. За умов ринку фармацевтична галузь зазнає значних змін, до яких відноситься поява недержавних підприємств, що займаються фармацевтичною діяльністю. Така діяльність потребує, окрім юридичного забезпечення, дотримання певних професійних вимог і наявності фахівців з фармацевтичною освітою, відповідного матеріально-технічного забезпечення для виробництва, зберігання, контролю та відпуску лікарських засобів. Мережа недержавних підприємств, які займаються фармацевтичною діяльністю, має тенденцію до зростання. Тому виникає питання про їх місце на фармацевтичному ринку, відношення до них з боку органів державної влади. Щоб його правильно вирішити, потрібно спочатку вивчити фактичний стан фармацевтичної діяльності таких підприємств з метою встановлення особливостей. Наукові розробки дозволяють також обґрунтувати методичні підходи до регламентування їх фармацевтичної діяльності з урахуванням цих особливостей. Дослідження в цьому напрямку не проводились.

Вищезазначене обумовило напрямки наших досліджень при проведенні яких використовували накопичений досвід в інших країнах світу.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження стало вивчення стану фармацевтичної діяльності недержавних підприємств і на цій основі наукове обґрунтування організаційних підходів до її нормування та контролю за основними напрямками.

Для досягнення поставленої мети вирішувались такі завдання:

- вивчення особливостей лікарського забезпечення населення в умовах ринку в нашій країні з аналізом накопиченого досвіду в інших країнах світу;
- вибір об'єктів дослідження і наукових методів вивчення;
- дослідження стану фармацевтичної діяльності недержавних підприємств за напрямками:
  - а) правове та організаційне забезпечення;
  - б) об'єм діяльності у порівнянні з матеріально-технічним забезпеченням;
  - в) якісний стан кадрового забезпечення фахівцями;
- обґрунтування організаційно-правового забезпечення фармацевтичної діяльності недержавних підприємств;
- розробка наукових підходів до упорядкування фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур шляхом нормування її об'єму;
- розробка методичних підходів до нормування чисельності фахівців недержавних, комерційних структур, що зайняті у фармацевтичній діяльності, а також матеріально-технічного забезпечення (кількість приміщень та їх площі).

Методологічна основа, об'єкти та методи досліджень. Методологічну основу досліджень склали законодавчі та підзаконодавчі акти України стосовно фармацевтичної діяльності підприємств та організацій усіх форм власності.

Об'єктом дослідження стала фармацевтична діяльність недержавних, комерційних структур різних регіонів України (Донецька, Луганська, Кіровоградська, Сумська, Харківська, Запорізька, Київська та ін. області). Безпосередньо вивчена та

проаналізована фармацевтична діяльність більше 60 недержавних, комерційних структур за період 1991-1996 років. До об'єктів дослідження не включали недержавні підприємства, які створені на базі діючих аптечних установ (орендні, приватизовані) через те, що зміна власності суттєво не вплинула на їх діяльність. Висновок підтверджений вибірковими дослідженнями.

У зв'язку з відсутністю статистичних та оперативних даних на рівні регіонів про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних структур базувались на особистому підході накопичення необхідної інформації. При обробці отриманої інформації використовували методи системного підходу до осмислювання подій, економіко-математичні на базі ЄОМ, порівняльного аналізу, нормативні, логічні та методи безпосередніх спостережень (проведено більше 2100 спостережень).

Наукова новизна. Вперше проведений аналіз стану фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних підприємств в сучасних умовах, встановлені її особливості, вивчені можливі напрямки участі у вирішенні питань лікарської допомоги населенню.

Вперше обгрунтовані основні положення про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних підприємств на сучасному етапі.

Розроблені методичні підходи до угруповання (класифікації) недержавних, комерційних структур у залежності від обсягу фармацевтичної діяльності, нормування чисельності фахівців.

Опрацьовані методичні підходи до регулювання матеріально-технічного забезпечення фармацевтичної діяльності

недержавних, комерційних підприємств (кількості приміщень та їх площ).

Теоретична цінність результатів дослідження. Полягає в науковому аналізі і методичних підходах до нормування нового явища на вітчизняному фармацевтичному ринку — фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних підприємств; дослідженні їх можливостей та перспектив при подальшому розвитку ринкових відносин.

Опрацьовані певні вимоги до фармацевтичної діяльності, її угруповання за об'ємом та типом підприємств, методичні підходи до кадрового та матеріально-технічного забезпечення, підготовлена відповідна нормативно-інформаційна документація.

Практична значимість і впровадження результатів дослідження в практику. Запропоновані наукові розробки дозволяють визначитись у ставленні до фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур шляхом її регулювання за певними напрямками на сучасному етапі розвитку ринкових відносин.

Результати досліджень знайшли відображення і впровадження у медичну та фармацевтичну практику у вигляді документів, що затверджені Проблемною комісією “Фармація” та УО “Укрфармація” Міністерства охорони здоров'я України:

—Тимчасове положення про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних установ (підприємств) (акти впровадження від 03.03.1997 р., 04.03.1997 р., 14.03.1997 р., 17.03.1997 р., 18.03.1997 р., 19.03.1997 р., 08.04.1997 р., 22.04.1997 р. та інші);

- методики нормування (класифікації) фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) роздрібного, оптового та змішаного напрямку (акти впровадження від 03.03.1997 р., 04.03.1997 р., 17.03.1997 р., 18.03.1997 р., 19.03.1997 р., 08.04.1997 р., 22.04.1997 р. та інші);
- Методичні рекомендації по регулюванню фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) на сучасному етапі формування їх мережі, до яких додатково увійшли:
  - методика нормування чисельності фахівців, що зайняті у фармацевтичній діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств);
  - методика нормування кількості приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств);
  - методика нормування загальної площі приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) (акти впровадження від 04.03.1997 р., 17.03.1997 р., 18.03.1997 р., 19.03.1997 р., 10.04.1997 р., 22.04.1997 р. та інші).

Вказані наукові розробки впроваджені у діяльність Сумського ОВО "Фармація", ТОВ "Медфармсервіс", ТОВ "Арніка", ТОВ "Донмедфарма", ОАТ "Київоблфармація", ПП "Фра-М", Донецького ОВО "Фармація", ДКТВП "Панацея", АТЗТ "Донфармімпекс", АТЗТ "Донбас-Потенціал", ТОВ "ФармаТрейдінг" та інших (біля 50 актів впровадження).

Наукові пропозиції використовуються у навчальних програмах при підготовці фахівців та їх післядипломному навчанні (акти впровадження від 17.01.1997 р., 23.04.1997 р., 24.04.1997 р.).

Апробація роботи. Основні положення дисертаційної роботи доповідались на республіканській науково-методичній конференції "Актуальні проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні" (Київ-Харків, 1995 р.), міжрегіональній науково-практичній конференції "Актуальні питання фармацевтичної науки та практики" (Запоріжжя, 1995 р.), республіканській науково-практичній конференції "Досягнення сучасної фармації — в медичну практику" (Харків, 1996 р.), регіональних науково-практичних конференціях (Харків, 1996 р., 1997 р.), засіданнях циклової методичної комісії ШКСФ УкрФА (Харків, 1996, 1997 рр.), міжкафедральному засіданні УкрФА за фахом (Харків, 1997 р.).

Публікації. По темі дисертації опубліковано 12 робіт, в тому числі 4 статті у провідних журналах, 4 інформ. листи, метод. рекомендації, підручник "Управління фармацією".

Зв'язок досліджень з проблемним планом фармацевтичних наук. Дисертаційна робота виконана у відповідності з планами науково-дослідних робіт Української фармацевтичної академії (№ держреєстрації 01.9.10.002380).

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох глав, загальних висновків, списку літератури, додатків. Викладена на ___ сторінках машинописного тексту, містить 36 таблиць, 31 рисунок, 12 додатків. Перелік літератури складає 152 джерела, в.т.ч. 24 іноземних авторів.

Особистий внесок дисертанта у наукове вирішення завдань, що поставлені в роботі:

- досліджені особливості фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур на сучасному етапі за напрямками: товарообіг, номенклатура лікарських засобів, кадрове та матеріально-технічне забезпечення;
- на підставі особисто створеного масиву даних та сучасних методів науково обгрунтовані та впроваджені у практику:
  - положення про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних установ (підприємств) на регіональному рівні;
  - методичні підходи до класифікації об'єму їх фармацевтичної діяльності;
  - методичні підходи до нормування чисельності фахівців;
  - методичні підходи до нормування матеріально-технічного забезпечення (кількості приміщень та їх загальної площі).

Основні положення, що виносяться на захист:

1. Обгрунтування фактичного стану та специфіки фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур на регіональному рівні.
2. Тимчасове положення про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних установ (підприємств).
3. Методика угруповання (класифікації) об'єму фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур.
4. Методичні підходи до нормування чисельності фахівців, що зайняті у фармацевтичній діяльності недержавних, комерційних структур.
5. Методичні підходи до нормування матеріально-технічного забезпечення фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних структур (кількості приміщень та їх загальної площі).

ЗМІСТ РОБОТИ

1. Особливості лікарського забезпечення населення в умовах ринку

Ринкові відносини створюють проблемні ситуації в системі охорони здоров'я. Для їх успішного подолання необхідна узгоджена діяльність усіх її служб. В повній мірі це стосується і фармацевтичної служби, яка забезпечує населення та лікувально-профілактичні заклади лікарськими засобами (ЛЗ). В умовах ринку вона потребує перебудови. Використовуючи законодавчу базу, необхідно окреслити раціональні напрямки розвитку аптечної мережі, враховуючи різні форми власності. У зв'язку з відсутністю механізмів регулювання та контролю фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних підприємств необхідно їх створити, що дозволить запобігати порушенням та забезпечить рівні умови діяльності на фармацевтичному ринку, визначить відношення до них збоку регіональних органів самоврядування.

Вивчення стану цих питань в інших країнах світу показало, що немає універсальної моделі побудови аптечної служби в умовах ринку. Кожна країна використовує особисті підходи до вирішення проблеми з урахуванням національних традицій та рівня розвитку суспільства. Разом з тим, очевидною для усіх країн є необхідність створення галузевого законодавства, яке б визначало державну політику стосовно діяльності підприємств різних форм власності. Важливими серед них є питання нормування об'єму фармацевтичної діяльності, кадрового та матеріально-технічного забезпечення, які окреслили напрямки подальших наших досліджень.

2. Дослідження стану лікарського забезпечення населення недержавними, комерційними підприємствами на регіональному рівні

У зв'язку з відсутністю статистичних та оперативних даних на рівні регіонів про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних структур, використовували особисту методику дослідження, яка передбачала накопичення необхідної інформації, поєднувала аналітико-дискрептивний аналіз та вибіркові спостереження.

Встановлено, що структура мережі недержавних підприємств базується на їх різних типах. Найбільша доля припадає на товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) — 50%, приватні підприємства (ПП) — 36,7%, недержавні підприємства (НП) — 6,7%, акціонерні товариства (АТ) — 5%, спільні підприємства (СП) — 1,6%. Досліджені підприємства фармацевтичну діяльність розпочали у період з 1991 по 1996 роки. Висока активність їх створення припадає на 1994 рік (29,2%) та 1995 рік (41,6%). Майже усі вони розташовані у містах (77,1%), менше в районах (20,8%) і ще менше у сільській місцевості (2,1%).

Напрямки їх фармацевтичної діяльності поєднують оптовий та роздрібний відпуск ЛЗ, посередницьку діяльність і рідко — виробництво ЛЗ (рис. 1). Біля 40% підприємств фармацевтичну діяльність здійснюють разом з іншими видами діяльності (медичною, технічною, загально-торговельною, фінансовою та ін.).

З метою вивчення стану та особливостей фармацевтичної діяльності недержавних підприємств на регіональному рівні виходили з її традиційних ознак — товарообігу, номенклатури ЛЗ, чисельності спеціалістів, матеріально-технічного забезпечення.

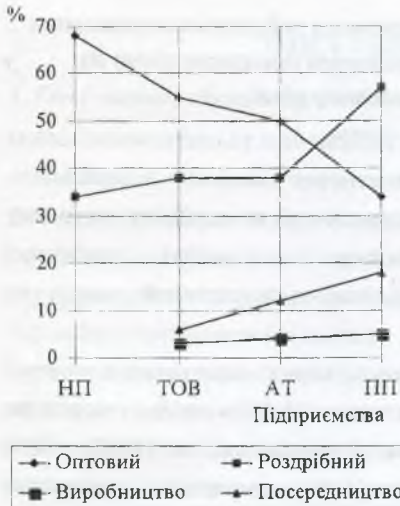

Рис. 1. Співвідношення напрямків фармацевтичної діяльності недержавних підприємств.

ЛЗ та ін. Порівняно меншу варіабельність демонструє місячний товарообіг. Отримані результати свідчать про необхідність дослідження інших показників, які б характеризували об'єм фармацевтичної діяльності недержавних установ.

Тому, в подальших дослідженнях проведений аналіз номенклатури ЛЗ, які знаходяться в обігу. Встановлено, що у цілому вона складає 299, а в оптовій реалізації у середньому — 264 наймувань; в роздрібній — 245, в змішаній — 390 найменувань. Багато в чому це пов'язане з відсутністю системи прогнозування та планування товарних запасів. Так, 35,4% підприємств товарні запаси не планують зовсім.

Встановлено, що показник товарообігу коливається в широких межах і може розглядатись як нестабільний. Його коливання пов'язані з впливом таких чинників, як нестабільність у формуванні торговельної націнки на ЛЗ, неоднакові умови матеріально-технічного та кадрового забезпечення, обмежений (вибірковий) підхід до формування номенклатури

Вивчення номенклатури ЛЗ в межах фармакотерапевтичних груп підтверджує її обмеженість. Важливо зауважити, що самі фармакотерапевтичні групи в номенклатурі ЛЗ представлені вибірково. Наприклад, серцево-судинні препарати виявлено лише у 60,4% підприємств, вітамінні препарати — у 43,8%, анальгетики та антибіотики — у 39,6%. Спостерігається недостатня забезпеченість фармацевтичної діяльності фахівцями. Так, біля 30% усіх посад займають спеціалісти без фармацевтичної освіти.

Є проблеми з матеріально-технічним забезпеченням фармацевтичної діяльності фірм. Наприклад, 37,5% підприємств не мають спеціально обладнаних приміщень для зберігання ЛЗ та предметів медичного призначення. Звертає увагу обмежений перелік обладнання та меблів аптечного призначення.

Таким чином, виявлена специфіка повинна враховуватись при розробці методичних підходів до нормування фармацевтичної діяльності недержавних підприємств за напрямками: класифікація об'єму фармацевтичної діяльності, регулювання чисельності фахівців та матеріально-технічного забезпечення (кількості приміщень та їх площі), що стало предметом подальших досліджень.

3. Наукове обґрунтування напрямків регулювання фармацевтичної діяльності недержавних підприємств на регіональному рівні

Дослідження накопиченого досвіду регулювання фармацевтичної діяльності аптечних установ показують, що його важливою умовою є юридичне обґрунтування її напрямків. З

цією метою проведені дослідження напрямків фармацевтичної діяльності недержавних підприємств на сучасному етапі, результати яких були покладені в основу Тимчасового положення про них. Виходячи з нього їх фармацевтична діяльність може поділятися на оптову, роздрібну, оптово-роздрібну реалізацію ЛЗ та предметів медичного призначення, виробництво (промислове, аптечне). Щоб регулювати фармацевтичну діяльність доцільно мати класифікацію її об'єму.

Тому на наступному етапі проведені дослідження з метою встановлення методичних підходів до нормування (класифікації) об'єму фармацевтичної діяльності недержавних підприємств. Враховуючи традиційні підходи з використанням товарообігу, дослідили можливості використання його у нашому випадку. Встановлено, що у зв'язку з варіабельністю товарообіг не може розглядатись як базовий для нормування об'єму фармацевтичної діяльності. Тому продовжили пошук іншого показника. Встановлено, що ним може бути номенклатура ЛЗ. Доцільність такого вибору підтверджується рядом суспільно-методичних ознак: мотивація збільшувати номенклатуру ЛЗ і тим самим покращувати лікарське забезпечення населення; дотримання Переліку лікарських препаратів для надання медичної допомоги населенню України та контролю за ним; менше від інших показників залежність від економічних ознак, ціноутворення та ін. Проведене його типологічне угруповання, результати якого наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Типологічні угруповання об'єму фармацевтичної діяльності підприємств за показником номенклатури ЛЗ

Умовний номер групи	Напрямки фармацевтичної діяльності		
	роздрібний	оптовий	змішаний
1	до 100	до 110	до 160
2	101-200	111-220	161-320
3	201-300	221-330	321-480
4	301-400	331-440	481-640
5	401-500	441-550	641-800
6	501-600	551-660	801-960
7	601-700	661-770	961-1120
8	більше 700	більше 770	більше 1120

Беручи до уваги те, що ні один з показників самостійно (в тому числі номенклатура ЛЗ) не може повно відтворювати об'єм фармацевтичної діяльності, бо вона має багатоозначний характер, продовжили пошук методичних підходів до класифікації на базі ЕОМ, базуючись на вищезначених угрупованнях (табл. 1) та відібраних чинниках, які мають достовірні значення. Це дозволило створити математичні моделі для нормування (класифікації) об'єму фармацевтичної діяльності підприємств за основними напрямками (табл. 2).

Таблиця 2

Математичні моделі для нормування (класифікації) об'єму фармацевтичної діяльності підприємств за напрямками

N п/п	Напрямок фармацевтичної діяльності	Математичні моделі
1.	Оптовий	$G_0=0,9892+0,00360 \cdot L+0,03504 \cdot C$
2.	Роздрібний	$G_p=0,1180+0,00001 \cdot T+0,0107 \cdot L$
3.	Змішаний	$G_3=0,7126+0,00547 \cdot L+0,00775 \cdot C$

Умовні позначення:

G_0 , G_p , G_3 — відповідний номер групи установи за об'ємом фармацевтичної діяльності (від першої до восьмої);

L — середньорічна номенклатура ЛЗ;

T — середньомісячний товарообіг в дол. США;

C — середньорічна чисельність фахівців;

Числа — постійні коефіцієнти регресії.

За методикою група розраховується за відповідними математичними моделям (табл. 2) з виконанням математичних дій. Практичне використання показує, що, враховуючи можливі коливання об'єму фармацевтичної діяльності протягом звітного періоду, для поточного контролю граничні значення показника номенклатури ЛЗ в межах умовних груп (табл. 1). Зміни у значеннях показника (збільшення або зменшення) свідчать про необхідність перерахунку класифікаційної групи за математичними моделями (табл. 2).

Відповідно до створеного Тимчасового положення про фармацевтичну діяльність недержавних підприємств необхідно мати методику розрахунку чисельності фахівців. Це обумовило

наші подальші дослідження з використанням того ж багатофакторного методу математичного моделювання. Шляхом проведених досліджень створені відповідні математичні моделі (табл. 3).

Таблиця 3

Математичні моделі для розрахунку чисельності фахівців, що зайняті у фармацевтичній діяльності установ за напрямками

N п/п	Напрямок діяльності	Математичні моделі
1.	Оптовий	$C_0 = 4,6587 + 0,00005 \cdot T - 0,0047 \cdot S - 0,00001 \cdot T_{\text{п}}$
2.	Роздрібний	$C_{\text{р}} = 2,4815 + 0,00012 \cdot T + 0,0034 \cdot L$
3.	Змішаний	$C_3 = 2,6548 + 0,00020 \cdot T + 1,3457 \cdot \text{П} - 0,0213 \cdot T_{\text{с}}$

Умовні позначення:

C_0 , $C_{\text{р}}$, C_3 — нормативна чисельність фахівців, що зайняті у фармацевтичній діяльності;

T — середньомісячний товарообіг (в дол. США);

$T_{\text{п}}$ — середньомісячний товарообіг у розрахунку на одне приміщення (в дол. США);

S — загальна площа приміщень для фармацевтичної діяльності (м^2);

L — середньорічна номенклатура ЛЗ;

П — кількість приміщень, які відведені для фармацевтичної діяльності;

$T_{\text{с}}$ — середньорічний товарообіг у розрахунку на 1 м^2 загальних площ для фармацевтичної діяльності (в дол. США);

Числа — постійні коефіцієнти регресії.

Подальші дослідження показали, що важливою умовою для здійснення фармацевтичної діяльності недержавними

підприємствами є необхідний склад приміщень та їх площа з урахуванням особливостей, які висвітлені у розділі 2.

Тому, першочергово досліджувались методичні підходи до нормування кількості приміщень. Встановлено, що найбільш вірогідним підходом до нормування кількості приміщень може бути також багатofакторна математична модель з урахуванням кількох показників об'єму фармацевтичної діяльності. Суккупні результати математичного моделювання наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Математичні моделі для нормування кількості приміщень для фармацевтичної діяльності підприємств

N п/п	Напрямок діяльності	Математичні моделі
1.	Оптовий	$P_0 = 8,5356 - 0,2374 \cdot C + 0,0556 \cdot S$
2.	Роздрібний	$P_r = 0,6892 + 0,0091 \cdot L - 0,00015 \cdot T - 0,00029 \cdot T_c$
3.	Змішаний	$P_z = 1,1735 + 0,4917 \cdot C - 0,0450 \cdot T_l$

Умовні позначення:

P_0 , P_r , P_z — нормативна кількість приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності;

C — чисельність фахівців;

S — загальна площа приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності (m^2);

L — номенклатура ЛЗ;

T — середньомісячний товарообіг у розрахунку на m^2 загальних площ (в дол. США);

T_c — середньомісячний товарообіг у розрахунку на одного фахівця (в дол. США);

T_l — середньомісячний товарообіг у розрахунку на одне найменування ЛЗ в обігу;

Числа — постійні коефіцієнти регресії.

На заключному етапі, враховуючи те, що кількість приміщень щільно пов'язана з площею, на якій вони можуть розташовуватись, вивчені можливості її нормування. Дотримувались уже опрацьованої нами схеми. Встановлено, що нормування загальних площ приміщень для фармацевтичної діяльності установ може також базуватись на розрахунках за певними математичними моделями. Найбільш вірогідні з них наведені у табл. 5.

Таблиця 5

Математичні моделі для нормування загальної площі приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності підприємствами

N п/п	Напрямок діяльності	Математичні моделі
1.	Оптовий	$S_0 = 58,5257 + 0,0029 \cdot T - 1,1459 \cdot C$
2.	Роздрібний	$S_P = 23,5782 + 1,0334 \cdot Л + 16,8486 \cdot C$
3.	Змішаний	$S_3 = 9,8860 + 0,0201 \cdot T + 0,5310 \cdot Л$

Умовні позначення:

S_0, S_P, S_3 — нормовані значення загальної площі приміщень для здійснення фармацевтичної діяльності (m^2);

T — середньомісячний товарообіг (в дол. США);

C — чисельність фахівців;

$Л$ — номенклатура ЛЗ;

Числа — постійні коефіцієнти регресії.

Встановлено, що послідовність розрахунків при нормуванні показників фармацевтичної діяльності залежить від поставленої мети. Якщо розрахунки виконуються за нормативними значеннями показників-перемінних ($C = C_{0,P,S}$; $S = S_{0,P,S}$; $Л = Л_{0,P,S}$), тоді схема залежить від використання цих показ-

ників-перемінних. Наприклад, для підприємств змішаного напрямку доцільною схемою розрахунків є: $S_3 \rightarrow P_3 \rightarrow C_3 \rightarrow T_3$. Якщо ставити за мету здійснення розрахунків за фактичними показниками, тоді схема інша, в залежності від існуючих умов. У нашому прикладі для підприємств змішаного напрямку це: $T_3 \rightarrow C_3 \rightarrow P_3 \rightarrow S_3$ або $T_3 \rightarrow S_3 \rightarrow C_3 \rightarrow P_3$.

Апробація отриманих результатів показала, що забезпечується соціальний та економічний ефект на регіональному рівні за рахунок конкретизації у створенні умов для фармацевтичної діяльності недержавних підприємств та раціонального використання спеціалістів, приміщень та площ (від 5 до 1000 тис. дол. на рік).

ВИСНОВКИ

1. В історичному аспекті вивчені і узагальнені дані літератури про особливості лікарського забезпечення населення в умовах ринку. Вивчення стану цих питань в інших країнах світу свідчить про те, що потрібно мати особисту модель побудови аптечної служби в умовах ринку, з урахуванням національних традицій та рівня розвитку суспільства.

2. Встановлено, що регіональна структура мережі недержавних підприємств, які займаються фармацевтичною діяльністю, включає їх різні форми. Біля 40% з них фармацевтичну діяльність поєднують з іншими видами діяльності (медичною, технічною, загально-торговельною, фінансовою та ін.).

3. Дослідження показали, що до особливостей фармацевтичної діяльності недержавних підприємств відноситься нестійкість показника товарообігу за напрямками, яка

пов'язана з впливом нестійкого формування націнки на ЛЗ, обмеженого (вибіркового) підходу до формування номенклатури ЛЗ, неоднакових умов матеріально-технічного забезпечення, різного підходу до кадрового забезпечення фахівцями.

4. Подальшим вивченням встановлено, що у середньому на одну фірму приходить 11,2 посадових одиниць фахівців, з яких лише біля 70,0% посідають провізори та фармацевти. Виявлені проблеми з матеріально-технічним забезпеченням фармацевтичної діяльності підприємств. За таких умов лише 33,3% фірм дотримуються необхідних умов зберігання та складування ЛЗ в повному обсязі.

5. За результатами проведених досліджень науково обґрунтовані основні положення про фармацевтичну діяльність недержавних підприємств, до яких увійшли загальні питання її організації, порядок здійснення, кадрове забезпечення, облік, звітність, контроль та ревізія.

6. Базуючись на основних положеннях про фармацевтичну діяльність недержавних підприємств, визначені методичні підходи до нормування (класифікації) її об'єму на основі математичного моделювання на ЄОМ.

7. Розроблена методика нормування чисельності фахівців, що зайняті у фармацевтичній діяльності недержавних підприємств на базі багатофакторних математичних моделей. Встановлено, що чисельність фахівців нормується з урахуванням показників-перемінних: середньомісячного товарообігу, наявності приміщень та їх загальної площі. Їх поєднання та співвідношення залежить від напрямку фармацевтичної діяльності (оптова, роздрібна та змішана реалізація ЛЗ).

8. Вперше обґрунтовані методичні підходи до нормування матеріально-технічного забезпечення фармацевтичної діяльності недержавних підприємств — кількості приміщень та їх загальних площ. Методичні підходи базуються на індивідуальному підході до кожного підприємства з урахуванням чинників: чисельності фахівців, номенклатури ЛЗ, середньомісячного товарообігу, в окремих випадках — від їх поєднання та співвідношення за напрямками (оптова, роздрібна, змішана реалізація ЛЗ).

Основний зміст дисертаційної роботи викладений у наступних публікаціях:

1. Управління фармацією / В.М. Толочко, Д.Л. Великий...В.М. Хоменко; Під ред. В.М. Толочко. -Харків: Основа, 1997. -220 с.

2. Толочко В.М. , Хоменко В.М. Коммерческие структуры в сфере управления производства и реализации лекарственных препаратов // Фармаком. -1996. -№4/5. -С.57-58.

3. Толочко В.М. , Хоменко В.М., Назаркіна В.М. Особливості праці фахівців з фармацевтичною освітою в недержавних установах // Вісник фармації. -1996. -№1-2. -С.102-104.

4. Толочко В.М. , Хоменко В.М. До питання про фармацевтичну діяльність недержавних установ (організацій) на сучасному етапі ринкових відносин // Фармац.журнал. -1996. - №4. -С.110-112.

5. Толочко В.М., Ахмад О.В., Хоменко В.М. Дослідження аспектів маркетингу ензімокомпенсуючих препаратів, які поліпшують травлення // Вісник фармації. -1996. -№3-4. -С.81-83.

6. Тимчасове положення про фармацевтичну діяльність недержавних, комерційних установ (підприємств) :Інформ.лист

/ Склад. В.М. Хоменко, В.М. Толочко, О.В. Ахмад. -Харків, 1997. - Вип.1. - З проблеми "Фармація". -6 с.

7. Методика нормування (класифікації) фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) оптового напрямку :Інформ.лист / Склад. В.М. Хоменко, В.М. Толочко -Харків, 1997. - Вип.2. - З проблеми "Фармація". -3 с.

8. Методика нормування (класифікації) фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) змішаного (оптового та роздрібного одночасно) напрямку :Інформ.лист / Склад. В.М. Хоменко, В.М. Толочко -Харків, 1997. - Вип.3. - З проблеми "Фармація". -3 с.

9. Методика нормування (класифікації) фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) роздрібного напрямку :Інформ.лист / Склад. В.М. Хоменко, В.М. Толочко -Харків, 1997. - Вип.4. - З проблеми "Фармація". -3 с.

10. Методичні рекомендації по регулюванню фармацевтичної діяльності недержавних, комерційних установ (підприємств) на сучасному етапі формування їх мережі: Метод. рекомендації / Склад. В.М. Толочко, В.М. Хоменко. -Київ: УО "Укрфармація" МОЗ України, 1997. -18 с.

11. Толочко В.М., Хоменко В.М. Інтернатура як важлива ланка у підготовці провізорів //Актуальні проблеми підготовки медичних та фармацевтичних кадрів в Україні: Наук-метод.конф.,22-24 лист. 1995р., -К. -Х., 1995. - С.19.

12. Хоменко В.М., Толочко В.М. Аспекти фармацевтичної діяльності недержавних установ в умовах ринку // Досягнення сучасної фармації в медичну практику: Матеріали наук. практ.конф., присвяченої 75 річчю УкрФА. -Х., 1996. -С.421.

Хоменко В.Н.

Исследования состояния и перспектив лекарственного обеспечения населения негосударственными учреждениями в условиях рынка.

Диссертация в виде рукописи на соискание научной степени кандидата фармацевтических наук по специальности 15.00.04 — организация и экономика фармации, Украинская фармацевтическая академия (г. Харьков), 1997.

Диссертация содержит исследования в области научного анализа, обработки, обобщения и систематизации данных о состоянии фармацевтической деятельности негосударственных, коммерческих структур. Разработаны методические подходы к нормированию и контролю за их фармацевтической деятельностью путем: обоснования ее основных положений; нормирования (классификации) предприятий в зависимости от объема фармацевтической деятельности; нормирования численности специалистов и материально-технического обеспечения (количества помещений и их площади).

Khomenko V.N.

The study of the Position and Perspectives of Drug supply for People by non-state Institutions under Market Conditions.

The thesis in the form of a manuscript for the scientific degree of the Master of Pharmacy in speciality 15.00.04 — Organisation and Economy of Pharmacy; the Ukrainian Academy of Pharmacy, Kharkiv, 1997.

The thesis presents the research work in the field of scientific analysis, processing, generalization and systematization of data about the pharmaceutical activity of non-state and commercial institutions. The methods identifying the standards and control over

the pharmaceutical activity have been developed by: grounding its basis principles; standartization (classification) of an institution due to the scope of the pharmaceutical activity; setting number of specialists and material and technical supplies (number and area of premises).

Ключові слова: Недержавні підприємства, фірми, фармацевтична діяльність, класифікація, чисельність фахівців, матеріально-технічне забезпечення, кількість приміщень, загальна площа приміщень.

